

Innspill fra Kornbøndernes Interesseorganisasjon (KiO) til Stortingets Næringskomite

Høring på Proposisjon 200 S – 2021 – 01062021

Det ble brudd i årets jordbruksforhandlinger før reelle forhandlinger startet opp. KiO mener dette var et rett valg fra jordbrukets forhandlere. KiO har i mange år ment at bruddene burde kommet oftere og enda tidligere i prosessen, på grunnlagsmaterialet fra Budsjettnemda for Jordbruket (BFJ). Parallelt med forhandlingene i år har dette kommet til overflaten gjennom grasrotoppøret #bondeoppøret, som nå er blitt Norges største organisering innen landbruk med sine ca. 60000 underskrifter. KiO ga tidlig sin fulle støtte til #bondeoppøret. Flere av initiativtakerne til #bondeoppøret er medlemmer hos oss. Vi samarbeider godt, og målbærer i stor grad de samme hovedsakene.

I proposisjonens kapittel 6.1, to siste avsnitt «Sektoravgrensing og leie av driftsmidler» og «Resultatmål» gis en drøfting av problematikk knyttet til grunnlagsmaterialet for inntektsmåling i landbruket. En slik gjennomgang er ikke gjort de siste 25-30 årene.

Landbruket er sterkt endret i denne perioden, og #bondeoppøret, KiO, avtalepartene og de fleste politiske partier har i media den siste tiden uttrykt tydelig at en ser en del akkumulerende feil og mangler.

I Proposisjonen kapittel 6.1 siste avsnitt foreslår regjeringen at det på denne bakgrunn nedsettes et utvalg av avtalepartene for å se på disse spørsmålene. **KiO er av den klare oppfatning at Stortinget ikke kan overlate dette viktige spørsmålet til avtalepartene alene. Stortinget må gi klare føringer på at det må oppnevnes et uavhengig og bredere sammensatt utvalg.** Det er naturlig at utvalget ledes av en uavhengig person uten direkte kobling til noen av avtalepartene, og at utvalget får medlemmer både med tung økonomifaglig kompetanse og medlemmer fra grasrota i norsk landbruk, som for eksempel fra bondeoppøret. Det er ikke troverdig at de som har styrt dette systemet i en generasjon skal klare å se dette komplekset med de nye øynene som trengs. Jordbruket har de siste 30 årene vært gjennom en stor dreining fra innsats av arbeid over til innsats av kapital. Det er ingen tegn i tiden som tilsier at innsatsen av kapital i landbruket vil avta de neste årene, snarere tvert imot.

KiO har også merknader til mandat for utvalget.

Stortinget må sette kursen for utvalgets arbeid. Det er to elementer i problemstillingene tilknyttet inntektsmåling i jordbruket som etter KiOs oppfatning er styrt fra vedtak i Stortinget, og som Stortinget derfor må justere i det foreslåtte mandat for gjennomgangen:

1. Inntektsmålet for jordbruket må knyttes til inntektsnivå, ikke til inntektsutvikling.
Stortinget bør ta konsekvensen av dagens situasjon i lys av 30 år med et inntektsmål knyttet til utvikling, og gi utvalget i oppdrag å forberede materiale for inntektsmåling gitt at inntektsmålet knyttes til nivå.
2. Inntektsmålet for jordbruket må knyttes til vederlag for arbeidsinnsatsen, ikke blandes sammen med vederlag til egenkapital.

På bakgrunn av dette mener KiO at utvalget må utrede grundig blant annet:

- Bondens beregnede vederlag til egenkapital i hele verdikjeden må trekkes ut og vederlag til arbeid beregnes selvstendig
- Det må gjøres selvstendige beregninger for de produserende bønder hvor kostnader til kvoteleie og jordleie som går ut av næringen til eiere som ikke lenger er aktive produsenter kostnadsføres.

Til årets bevilgning.

Stortinget har alltid ansvaret for bevilgningen til finansiering av jordbruksavtalen, brudd i forhandlingene eller ikke. KiO forstår at det ikke er lett for Stortinget å overprøve en inngått avtale mellom staten og jordbruksorganisasjonene slik det har vært de fleste årene i de senere år. I år er det imidlertid ingen framforhandlet avtale og Stortinget står nå fritt til å bevilge det Stortinget mener er rett i forhold til at rammene for bøndene skal bli slik at det er sannsynlig at Stortingets egne målsettinger (blant annet i St melding 11 2016/17) oppnås.

Landet er i en situasjon med blant annet fallende selvforsyning, derav dårligere beredskap, en pandemi som har vist vår sårbarhet, og et grasrotopprør med 60000 underskrifter på Facebook som er støttet like mye av ikke bønder som av bønder.

På bakgrunn av den faktiske situasjonen, og enigheten om å se på tallmaterialet fordi det ikke speiler virkeligheten så bør Stortinget allerede i år bevilge mer til landbruket enn statens opprinnelige tilbud i forhandlingene (962 millioner). Hvis det ikke kommer noen

signaler fra sittende Storting om bedret vederlag til arbeid i landbruket så må norske bønder etter KiOs oppfatning ta konsekvensen av dette og i første omgang sette sine investeringsplaner på vent mens fremtidens rammebetingelser utredes. Det er landbrukets egne organisasjoner og rådgivningsapparatet sitt ansvar å anbefale enkeltbonden å **ikke** investere i ulønnsomme prosjekter. Det blir flere ulønnsomme prosjekter med små rammer i bevilgningene til jordbruket, sammen med politiske signaler om dårlige utsikter til bedring, blir enda flere prosjekter ulønnsomme og tvilsomme å sette i gang. Disse eventuelle signalene må bonden og rådgiverne ta inn over seg ved vurdering av prosjektene. Dette er ikke bare et ansvar den enkelte selvstendig næringsdrivende har, men en plikt etter bedriftsøkonomiske prinsipper og ledelses teorier som hele samfunnet er bygd på. Stortingets behandling av årets jordbruksoppgjør handler om økonomiske rammer og faktiske kroner, men det handler også i stor grad om politiske klare signaler som kan legges inn i enkeltbondens framtids og investeringsplaner.

Vi mener derfor at Jordbrukets felles krav i forhandlingene, om ekstraordinære investeringsvirkemidler, var feilslått.